

KÖLVÄLLEN VINDKRAFTPARK

Arkeologisk utredning

Färila, Los samt Ängersjö socken
Ljusdals och Härjedalens kommuner
Hälsingland
2011

Bo Ulfhielm

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF format från museets hemsida eller beställa kostnadsfritt i PDF format inger.eriksson@xlm.se eller 026-65 56 42.

Rapporter (tryckt), böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Länsmuseet Gävleborg
Södra Strandgatan 20. Box 746, 801 28 Gävle
Tel 026-65 56 00
www.lansmuseetgavleborg.se

KÖLVALLEN VINDKRAFTPARK

Arkeologisk utredning

Färila, Los samt Ängersjö socken
Ljusdals och Härjedalens kommuner
Hälsingland
2011

Rapport 2011:12
Bo Ulfhielm

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2011

Omslagsbild: Spisröse vid Torpberget. Foto: Bo Ulfhielm

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Kölvallen – en vindkraftpark mitt i sverige	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Syfte	6
Metod	7
Resultat	8
Sammanfattande bedömning och förslag till ytterligare åtgärder.....	12
Sammanfattning	13
Administrativa uppgifter.....	14
Käll- och litteraturförteckning	14
Bilaga. Objekttabell	15

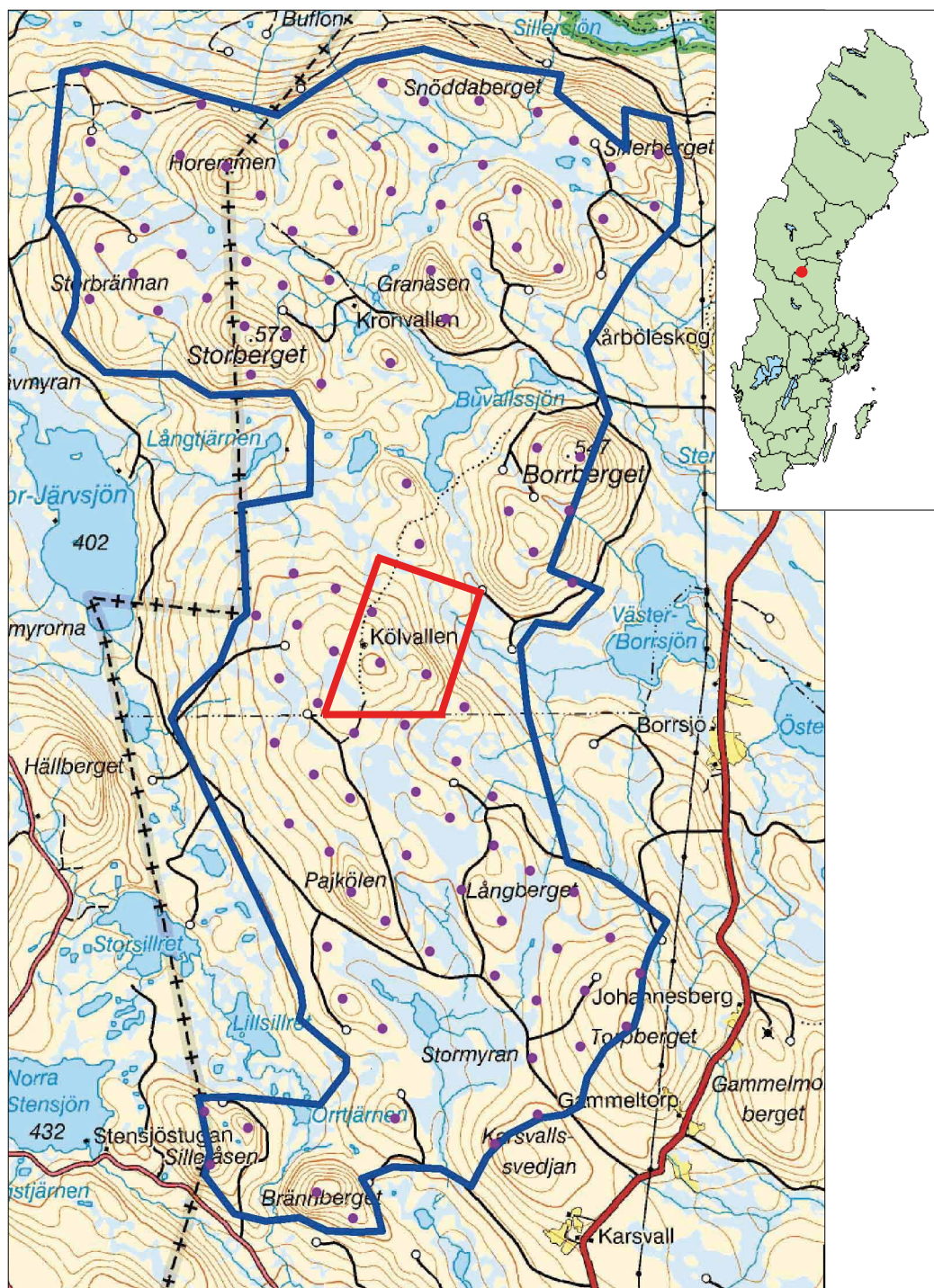

Bild 1. Karta över utredningsområdet med preliminära verksplatser markerade. Området kring Kolvallen, markerat med rött, är dock urtaget i detta skede.

KÖLVALLEN – EN VINDKRAFTPARK MITT I SVERIGE

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ownpower AB och efter beslut av Länsstyrelsen utfört en arkeologisk utredning av en planerad vindkraftpark vid Kølvallen, som ligger ca 8 kilometer sydväst om Kårböle, på gränsen mellan Gävleborgs och Jämtlands län. Utredningsområdet (UO) omfattar ca 4 500 hektar inom vilket det planeras uppföras drygt 100 vindkraftverk. För transporter och montage av vindkraftverk kommer i möjligaste mån befintligt vägnät att användas, men stickvägar till verken samt vissa förbättringsåtgärder av infrastrukturen kommer att vara nödvändiga.

Fältarbetet utfördes under perioden 12–23 september 2011 av Maria Björck, Inga Blennå, Kerstin Westrin samt Bo Ulfhielm. Den sistnämnda var även rapport- och fältarbetsansvarig.

Ur utredningsområdet har en yta om ca 1,5×1 kilometer, kring den före detta fäboden Kølvallen, undantagits i ett första skede. Denna yta har inte utretts arkeologiskt.

Bild 2. Utsikt från Hemmanberget i norra delen av den planerade parken. Foto: Bo Ulfhielm, Länsmuseet Gävleborg

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet utgörs av ett höglänt bergkullandskap som i huvudsak ligger mellan 400 och 500 meter över havet, enstaka toppar sticker upp ännu högre. Mellan bergen är sjöar och vidsträckta myrmarker.

Sveriges geografiska mittpunkt finns, enligt ett sätt att räkna, vid Snöddaberget i norra delen av UO. Här är det enligt skyltar på platsen lika långt till Smygehuk som Treriksröset, och lika långt till Norska gränsen som till internationellt vatten åt öster.

Inom UO finns ingen fast bebyggelse, och någon sådan har inte heller funnits i historisk tid. Området har istället utnyttjats som utmark med fäbodrift, myrslätter och svedjeodling (Svensson 2008). Flertalet av de närmast kringlig-

Bild 3. Ristningar på Kølvaldens fäbodstuga. Foto: Bo Ulfhielm.

gande byarna och gårdarna etablerades som finnbosättningar. Ösjön, Karsvall, Kårböleskog och Björnberg upptogs alla av finska nybyggare under 1600-talets första hälft (Wedin 2007, karta). Här fanns förutom svedjeskog även bra jaktmarker och fiskevatten. Kummelammsmyran i södra delen av UO är ett exempel på ortnamn med finskt ursprung som levat kvar sedan kolonisationsfasen.

Kring 1800-talets mitt började själva skogen få ekonomisk betydelse. Den expanderande trävaruindustrin behövde råvaror och avverkningarna i området tog fart (Järnankar, Nilsson och Pålsson 1991: 15ff). För detta ändamål uppfördes en lång rad skogshuggarkojor i området, vilka främst vintertid beboddes av huggarlag. Timret flottades via åar till Ljusnan och därifrån vidare till kusten. Till skillnad från många andra områden i Gävleborgs län hade dock kolningen liten betydelse här, då avståndet till bruk och till järnväg var så långt att det föga lönade sig.

Än idag är det skogsbruket som sätter sin prägel på landskapet. Rader av likåldrig skog och djupa markberedningsfåror längs bergssluttningarna kännetecknar det moderna skogsbruket. Till det kommer ett väl utbyggt nät av skogsbilvägar, men insprängt i myrlandskapet mellan bergshöjderna finns skogspartier som ger ett mer ålderdomligt intryck.

SYFTE

Syftet med den arkeologiska utredningen är att klargöra om det finns forn- och övriga kulturhistoriska lämningar som berörs av vindkraftexploateringen. Utredningen skall även innefatta en konsekvensbedömning ur kulturmiljöhänsyn med förslag på åtgärder för att undvika ingrepp i fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar.

Bild 4. Sten Sunnefält, Kårböleskogs jaktlag, håller undan regnet medan Maria Björck beskriver lämningarna efter en myrslåtterlada. Foto: Bo Ulfhielm.

METOD

Arbetet inleddes med en genomgång av historiskt kartmaterial, hembygds litteratur och befintliga kulturhistoriska register. Dessutom avgränsades byråmässigt preliminära ytor för fältinventeringen. Utifrån bl.a. topografi och befintligt vägsystem avgränsades områden kring varje planerad verksplats som med marginal skulle täcka in varje exploateringsområde och även ge utrymme för justeringar av vägdragningar etc.

Fältarbetet har fokuserats på inventering av de utvalda områdena samt på uppföljning av tips från allmänheten. Ett betydande antal lämningar har kunnat registreras genom kontakter med Olle Svensson, Sandviken och Sten Sunnefält, Kårböleskogs jaktlag.

Områden kring sjöar, våtmarker och vattendrag som inte ligger i närheten av planerade verk har prioriterats ned, även fast fältinventering här sannolikt skulle generera flera lämningar.

Påträffade lämningar har positionerats med handdator med lös GPS och en beskrivning har upprättats enligt Riksantikvarieämbetets principer. Dessutom har lämningarna bedömts efter vetenskapligt värde och pedagogiskt värde.

RESULTAT

Områdets kulturhistoria speglas mycket väl i de påträffade forn- och kulturlämningarna. Relativt sett är antalet påträffade objekt få, totalt endast 26 stycken (jfr t.ex. Björk 2011) vilket dels avspeglar att detta i historisk tid varit ett glest befolkat och ett ganska lite exploaterat markområde, men också att de verksamheter som faktiskt bedrivits, såsom svedjor, skogsbete och myrslåtter avsätter få arkeologiska spår. I fornminnesregistret finns sedan tidigare endast en registrerad lämning inom området: Raå 57 Färila socken som är en plats med tradition, vilken handlar om att en jätte bebott grottbildningarna på Flackåsen. I skogsstyrelsens Skog och Historia-register finns inga registreringar.

Den mest frekventa lämningstypen är lämningar efter skogshuggarkojor. Totalt registrerades 11 stycken. Bevarandegraden varierar stort. Flertalet är grunder med spisröse, och vägglinjer i form av vallar. Den s.k. Idas koja är helt intakt, men har tagits med då den inte är utsatt på några kartor.

Skogsarbetarkojorna representerar en ca 80 årig bruksperiod: från ca 1860-1940. Det vetenskapliga värdet på dessa måste anses vara begränsat, men de har ofta en social betydelse och värdet höjs av att de ofta har egennamn och historier kring sig. Många gånger har grunderna namngett moderna älgpass, vilket visar att platserna fortfarande är riktmärken på skogen.

Myrslåtter av starrväxter till djurens vinterfoder var en nödvändighet för bondehushållen i dessa trakter. I rättsprotokollen förekommer också en rad tvister mellan Kårböle och Kårböleskogs invånare om slåttern (Svensson 2008). Ägoförhållandena var ofta ganska otydliga och det var även svårt att hålla de skogsbetande djuren på fåbodarna borta från grannbyns slåttermarker. Omfattningen av denna verksamhet inom UO framgår av dagens ortnamn där myrarna bär namn som Busjöslåttern, Torvslåtten m.m. Men de arkeologiska spåren är som tidigare nämnts fåtaliga. Därför får den registrerade myrslåtterlådadan (nr10) ett högt kulturhistoriskt och pedagogiskt värde, som ett av få fysiska spår i landskapet efter denna verksamhet. Ytterligare två myrslåtterlådador skall finnas vid Persmyrbäcken på Ängersjösidan (muntlig uppgift Kjell Öhman). Dessa har dock inte lokaliserats i fält.

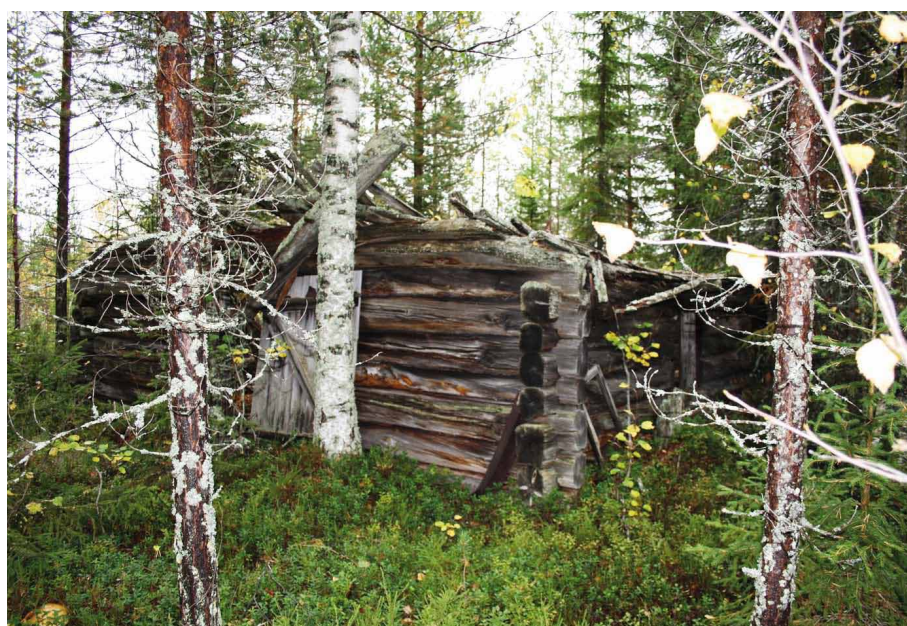

Bild 5. Ruinen efter skogshuggarkojan "Hemska London", som möjligen fått sitt namn efter det dimmiga läget på myren. Foto: Maria Björck.

Fäboddriften är en annan viktig verksamhet som återspeglas i de registrerade lämningarna. Kronvallen, som ligger centralt i utredningsområdet, skall enligt uppgift i slutet av 1600-talet bestått av tre vallstugor (Sandström, B. m.fl. 2008). Som mest skall vallen ha bestått av 13 stugor, varav grunder efter minst åtta kan iakttas idag. På 1850-talet upphörde fäboddriften här. Enligt antikvarisk praxis bedöms en fäbod som tillkommit under 1700-talet eller tidigare som fast forn-lämning.

Till fäbodarna hör en stor del av skogens äldre infrastruktur i form av stigar. Tre sträckor av äldre stigar har registreras. En av dem är en fäbodstig, en har förbundit skogsarbetarkojor och en har troligen varit en kombination av dessa båda verksamheter. De syns alla som smala slingrande fördjupningar som följer terrängen. Över myrlänta partier syns resterna efter ”klappbroar” med övermossade spångar. Samtliga registrerade stigar finns belagda på äldre kartor och har märkts upp av Kårböle jaktlag.

Bild 6. Över myrmarkerna syns de gamla ”klappbroarna” som linjer med avvikande vegetation. Här syns rester efter stigen söder om Snöddaberget.

Nr	Typ	Antikvarisk bedömning	Vetenskapligt värde	Pedagogiskt värde
1	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
2	Skogsarbetarkoja	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
3	Spisröse	Övrig kulturhistorisk lämning	2	2
4	Fäbod "Kölvallen"	Övrig kulturhistorisk lämning	2	3
5	Fäbodstig	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
6	Skogsarbetarkoja "Silverkojan"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	1
7	Skogsarbetarkoja "Pelle Bengtsons koja"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
8	Kolningsområdet	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
9	Skogsarbetarkoja	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
10	Myrslätterlada	Övrig kulturhistorisk lämning	1	4
11	Skogsarbetarkoja	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
12	Skogsarbetarkoja "Buvallssjökojan"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
13	Såg "Gammelsågen"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
14	Skogsarbetarkoja "Idas koja"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
15	Skogsarbetarkoja "Storbergskojan"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
16	Skogsarbetarkoja "Jakobs koja"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
17	Skogsarbetarkoja	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
18	Färdväg	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
19	Skogsarbetarkoja "Hemska London"	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
20	Kolningsområde	Övrig kulturhistorisk lämning	1	2
21	Fäbod "Kronvallen"	Fast fornlämning	4	4
22	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	1	1
23	Gränsmärke	Övrig kulturhistorisk lämning	1	1
24	Fäbodstig	Övrig kulturhistorisk lämning		3
25	Fyndplats för ristad sten	Övrig kulturhistorisk lämning	1	1
26	Kolarkoja	Övrig kulturhistorisk lämning	1	3
RAÄ 57	Plats med tradition	Övrig kulturhistorisk lämning		

Tabell 1. Registrerade lämningar inom UO. För fullständiga beskrivningar se bilaga 1 Objektstabell. Lämningarnas vetenskapliga respektive pedagogiska värde har poängbedömts i en skala från 1–4, där 4 är högst. I det pedagogiska värdet vägs också in vad man skulle kunna kalla lämningarnas sociala värde, d.v.s. den betydelse som närboende och andra som vistas i området tillmäter dem.

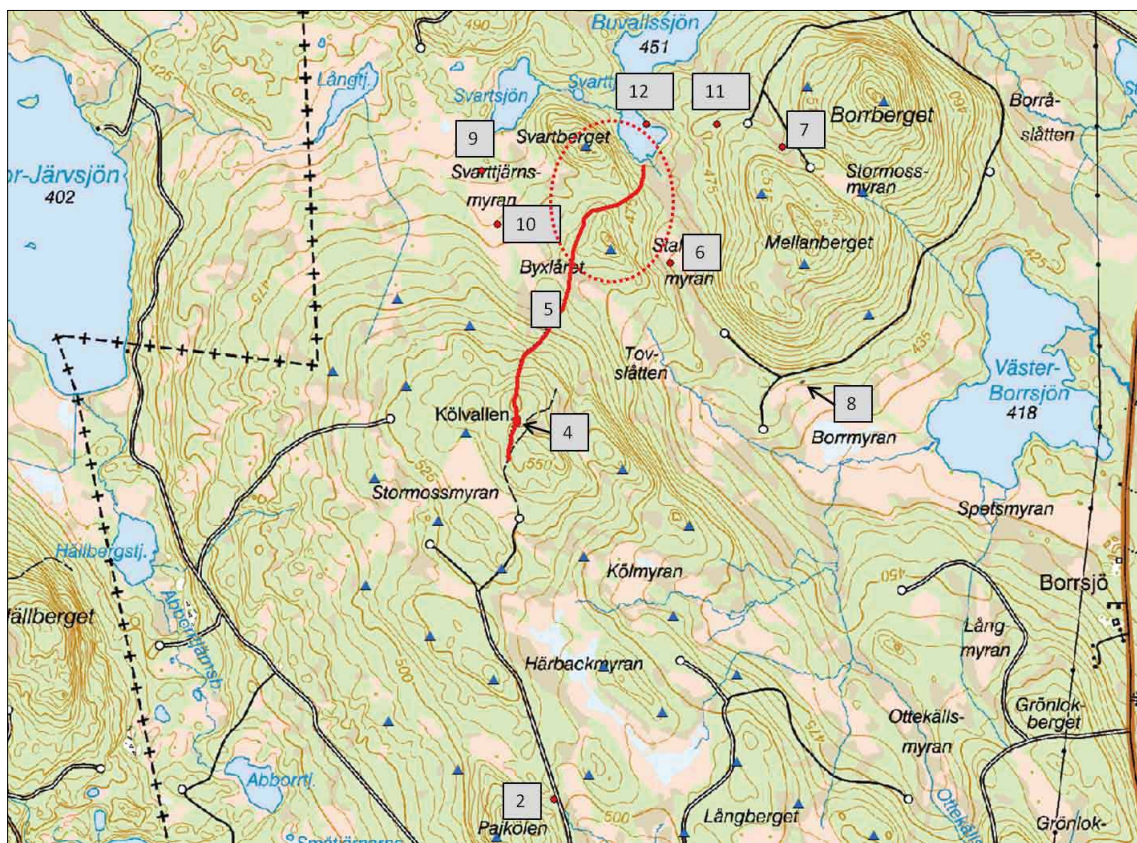
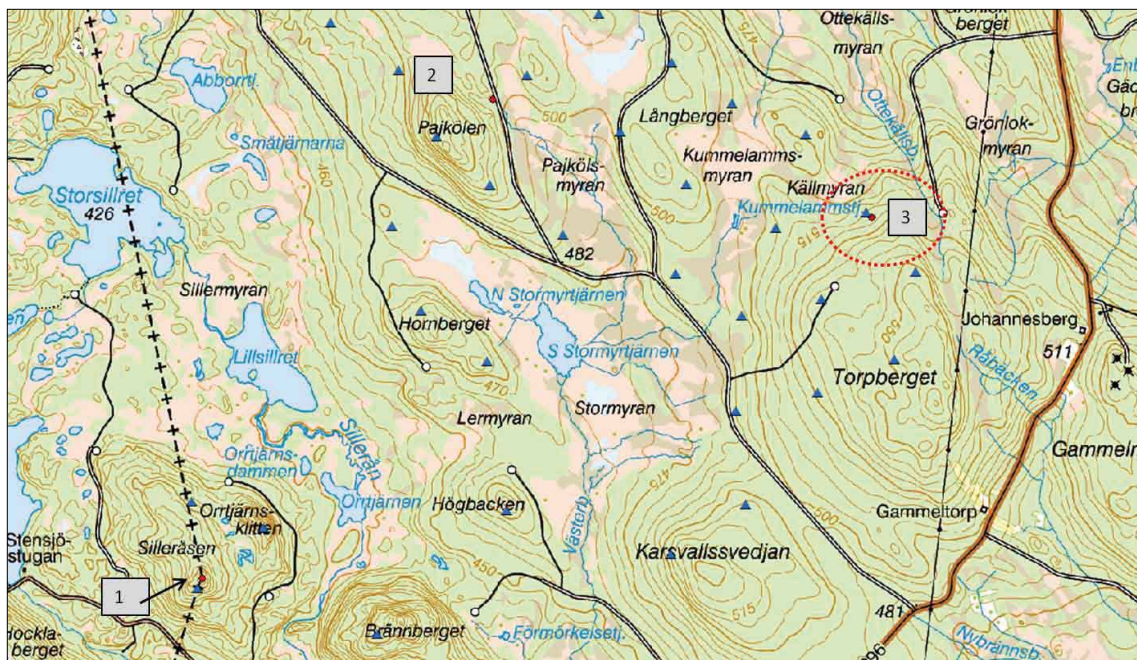
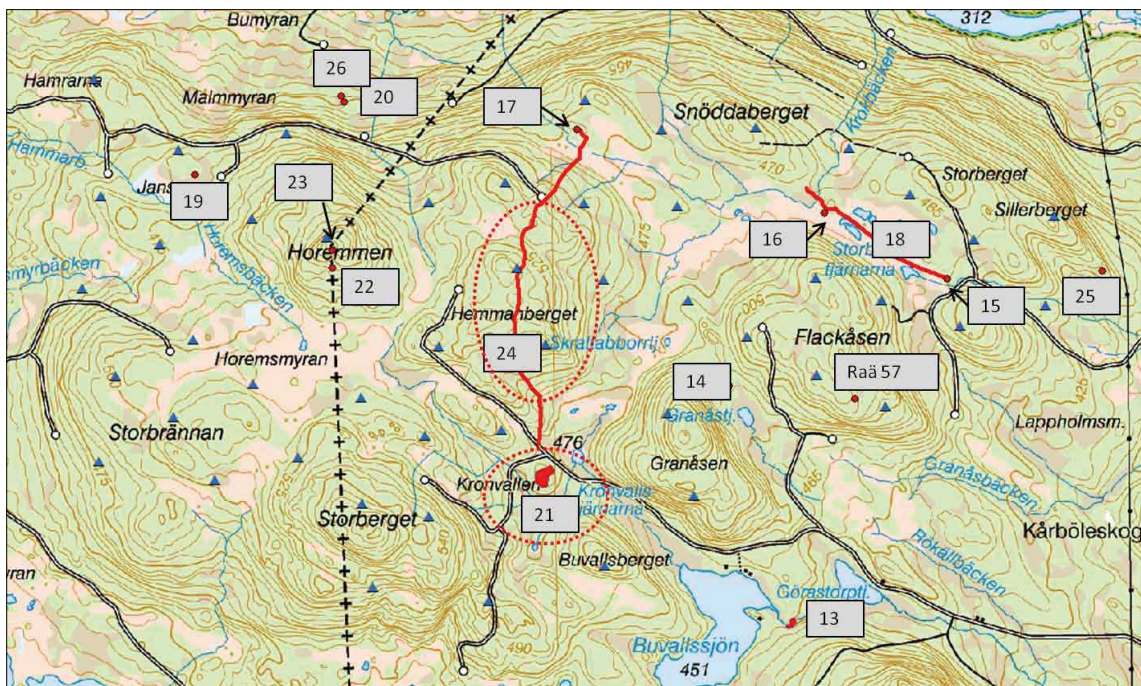

Bild 7–9. Kartor över påträffade lämningar. Siffrorna refererar till numren i tabellen samt i bilaga 1. Områden inringade med röd prickmarkering är lämningar som kan komma att påverkas av etableringen och behandlas nedan i kapitlet "Sammanfattande bedömning och förslag till åtgärder". Efter Lantmäteriet GSD-Terrängkartan.

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING OCH FÖRSLAG TILL YTTERLIGARE ÅTGÄRDER

Följande lämningar ligger i direkt anslutning till planerade verk. Det måste påpekas att de förslag på åtgärder och skyddsavstånd som lämnas här är Länsmuseet Gävleborgs synpunkter. Formella beslut i fornlämningsärenden tas av Länsstyrelsen.

Kronvallen (nr 21). Fäbodvallen har anor från 1600-talet och är en fast fornlämning. *Då fäboden ligger nära en skogsbilväg, strax före en skarp kurva in mot två planerade verk, skall en eventuell rätning eller omläggning av vägen planeras så att lämningen inte berörs.*

Den registrerade **fäbodstigen (nr 5)** som gått från Kårböleskog till Kølvalen har höga kulturhistoriska värden. Delar av sträckningen är uppmärkt av Kårböleskogs jaktlag. På ett ställe går stigen mellan två planerade verk. *Länsmuseet anser att man bör utgå från befintlig nybruten skogsbilväg för stickvägar till verksplatserna här och att ytterligare avskärningar av fäbodstigen kan och bör undvikas.*

Stigen (nr 24) är sannolikt en äldre fäbodstig mellan Kronvallen och Messubodarna som i senare historisk tid använts för skogsarbetets infrastruktur. Även denna är uppmärkt av Kårböle jaktlag. På Hemmansberget går stigen mycket nära ett planerat verk. *Länsmuseet förordar att denna verksplats flyttas något norrut eller västerut så att inga ingrepp sker närmare än 10 meter från stigen.*

Spisröset (nr 3) är av ett lite ovanligare slag med ett överliggande block över härden. Någon begränsning efter koja kunde inte iaktas, varför rösets funktion inte är helt klarlagd. Lämningen har även uppmärksammats lokalt (Persson, R. e-post 10/9 2011) *Lämningen ligger endast ca 50 meter från närmaste planerade verk. Arbetet bör planeras så att ingrepp helt kan undvikas inom en radie av 25 meter från lämningen.*

Bild 10. Spisröset (nr 3) vid Torpberget. Foto: Bo Ulfhielm

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ownpower AB och efter beslut av Länsstyrelsen utfört en arkeologisk utredning av en planerad vindkraftpark vid Kølwallen, på gränsen mellan Gävleborgs och Jämtlands län. Utredningsområdet omfattade ca 4 500 hektar inom vilket det planeras uppföras drygt 100 vindkraftverk.

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra om det fanns forn- och övriga kulturhistoriska lämningar som påverkas av vindkraftexploateringen, samt att göra en konsekvensbedömning ur kulturmiljöhänsyn.

Arbetet inleddes med en genomgång av historiskt kartmaterial, hembygds litteratur och befintliga kulturhistoriska register. Dessutom avgränsades byråmässigt preliminära ytor för fältinventeringen.

Påträffade lämningar har positionerats med handdator med lös GPS och en beskrivning har upprättats enligt Riksantikvarieämbetets principer. Dessutom har lämningarna bedömts efter vetenskapligt värde och pedagogiskt värde.

Utredningen resulterade i totalt 26 nya objekt, vilket dels avspeglar att detta i historisk tid varit ett glest befolkat och ett ganska lite exploaterat markområde, men också att de verksamheter som faktiskt bedrivits, såsom svedjor, skogsbyte och myrslätter avsätter få arkeologiska spår. Den mest frekventa lämningstypen var lämningar efter skogshuggarkojor. Totalt registrerades 11 stycken.

På fyra platser (Objekt nr 3, 5, 21 och 24) registrerades skyddsvärda forn- och kulturlämningar som ligger i anslutning till planerade vägar och verksplatser. Länsmuseet anser att dessa skall kunna undvikas genom smärre justeringar av vägdragningar och aktsamhet vid exploateringen.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens beslut: 431-4764-11

Socken: Färila, Los samt Ängersjö

16F2c Storsillret, 16F2d Borrsjö, 16F3c Stora Järvsjön, 16F3d Kårböleskog, 16F4c Messubodarna, 16F4d Kerstaberget.

Fältarbetsperiod: 12-22 september 2011. Samt 27 september 2011.

Fältarbetstid: 300 timmar

Personal: Inga Blennå, Maria Björck, Bo Ulfhielm, Kerstin Westrin

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckta källor

Björk, M. 2011. *Annefors vindkraftpark*, Rapport Länsmuseet Gävleborg 2011:08. Gävle

Järnankar, F, Nilsson, B och Pålsson, F. 1991 *När skogen fick värde. En dokumentation av skogsbrukets framväxt i Härjedalen, Sveg.*

Svensson, O. 2008. Kårböleskog. ur *Kårböle "Sveriges mittersta by"*, Red, Sandström, Dickens och Englund Helmersson. Kårböle byalag. Kårböle.

Sandström, Dickens och Englund Helmersson. 2008. *Kårböle "Sveriges mittersta by"*. Kårböle byalag. Kårböle.

Wedin, M. 2007. *Den skogsfinnska kolonisationen i Norrland*, Finnbygdens förlag Falun.(Diss).

Lantmäteriakter

Geografisk avritning, Färila-Kårböle socken 1654.

Laga skifte Kårböleskog 1900.

Generalstabskartan 83. Los. 1916.

Ekonomiska kartan 1957 bladen 16F2c Storsillret, 16F2d Borrsjö, 16F3c Stora Järvsjön, 16F3d Kårböleskog, 16F4c Messubodarna, 16F4d Kerstaberget.

Otryckta källor

Roger Persson, Edsbyn. E-post September 2011

Olle Svensson, Sandviken muntliga uppgifter 22/9 2011

Sten Sunnefält, Muntlig uppgift 21/9 2011

Kjell Öhman, Ljusdal. Muntlig uppgift 19/9 2011

BILAGA OBJEKTTEBELL

Obj. nr/ RAÄ-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Osäker position	Osäker utbredn.
1	Gränsmärke	Länsgränsröse, runt, 2 m diam och 0,2–0,4 m h av 0,2–0,6 m st stenar. I centrum är en träkäpp. Orientering: I befintlig gräns mellan Gävleborgs län och Jämtlands län. Terräng: Krön av bergsknalle, moränmark, skogsmark (ung barrskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
2	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogsarbetarkoja, rektangulär, 8x6 m (Ö-V), ställvis avgränsad med syllstenar 0,2–0,3 m st och 0,1 m h. I SV hörnet är spisiröse, 2x2 m och 1 m h. Spisröset uppbyggt av 0,4–0,5 m st stenar samt cement och tegel. Rester efter en järnspis ovanpå spisröset. Orientering: 20 m V om väg (N-S). Terräng: Plan moränplåtå, skogsmark (blandskog) Vegetation på lämningen: 3 granar och lövsly.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
3	Husgrund historisk tid Övrig	Spisiröse 2x2 m (NÖ-SV) och 1,2 m h av vällagd natursten 0,2–1 m st. Spisröset uppbyggt mot markfast block 4x2,5 m och 0,9 m h. Rester efter grunden kunde inte iakttas. Antikvarisk kommentar: Spisröset kan vara rester efter en skogshuggarkoja, men andra förklaringar är tänkbara. Terräng: Kraftig NV-sluttande moränmark, skogsmark (granskog med inslag av björk).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
4	Fäbod	Fäbod, 75x60 m (N-S), bestående av 3 stående byggnader, 1 åkeryta och 1 röjningsröse. Byggnaderna utgörs av 1 fäbodstuga, 1 fäx (fähus) och 1 lada. Samtliga byggnader är knuttimrade och har plåttak. På fäbodstugans ytterväggar finns talrika inristningar, främst namn och årtal. Åkerytan är oregelbunden, i ena kanten finns ett dike 0,5 m br och 0,2 m dj. I anslutning är ett röjningsröse 3x2 m och 0,3 m h. "Kölvallen" anlades kring år 1850 och nyttjades gemensamt av två gårdar i Kårböleskog. Terräng: Krön av flack moränhöjd, skogsmark (barrskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
5	Färdväg Fäbodväg/-stig	Fäbodstig, del av, ca 2100 m i (NNÖ-SSV) och ca 0,5 m br. Stigen är ställvis otydlig i terrängen. Sträckningen markeras idag av gula brickor uppsatta på träden av Kårböleskogs jaktlag. Del av fäbodstig mellan Kölvallen och Kårböleskog. Skador: I N delen är stigen avskuren av nybruten skogsbilväg. Terräng: Kuperad blockig moränmark, skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
6	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogsarbetarkoja, otydlig avgränsning, ca 6x4 m (Ö-V). Antydning till vall kring kanten, 1 m br och 0,1–0,2 m h. Ingång i S. "Silverkojan" enligt jaktkarta, Kårböleskogs jaktlag. Terräng: Flack Ö-sluttande sankmark ner mot myr, skogsmark (barrskog). Vegetation på lämningen: 3 granar och enbuskar.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
7	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogshuggarkoja, rektangulär, 6x4 m (NV-SÖ). Omgas av en vall 1–2 m br och 0,4 m h. I NÖ ett spisiröse 3x1 m st och 0,5–0,6 m h, uppbyggt mot markfast block 3x3 m st och 1,8 m h. "Pelle Bengtssons koja" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal). Orientering: 15 m NÖ om myrkant (N-S). Terräng: Svagt NV-sluttande blötmark ner mot myr, skogsmark (blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej

8	Område med skogsbrukslämningar Kolbotten, resmila rund Husgrund, historisk tid kolning	Kolningsområde 35x20 m (NO-SV), bestående av 1 kolbotten efter resmila och 1 grund efter kolarkoja. Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam, begränsad av en svag vall 0,5–1 m br och 0,1–0,2 m h. 15 m SV om kolbotten finns en grund efter kolarkoja 5,5x4 m (NNV-SSÖ), begränsad av en vall 2 m br och 0,2–0,4 m h. I NNV spisiröse 2x2 m och 0,6 m h av kallmurad natursten. I vallen finns rester av timmervägg. Orientering: 18 m N om myrkan. Terräng: S-sluttande moränmark ner mot myr, skogsmark (barrskog). Vegetation på lämningen: I kolarkojgrunden växer 2 tallar, kolbotten beväxt med tät barrskog med inslag av lövträd.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
9	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogsarbetarkoja, rektangulär, 16x7 m (NV-SÖ). Omgas av en vall 2 m br och 0,3–0,4 m h. Bostadsdelen är ca 7x7 m, i centrum en eldpall 2x1,5 m och 0,4 m h. Stalldelen urgrävd 0,3–0,5 m dj. Terräng: I kant av myr, skogsmark (granskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
10	Husgrund, historisk tid Övrig	Grund efter myrslåtterlada, rektangulär, 6x5 m (Ö-V) och 1,8 m h. Knuttimrad, 5 stockvarv återstår. Stockarna har en diam på 0,2–0,3 m. Terräng: Plan myrmark, skogsmark (gles tallskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
11	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogsarbetarkoja, rektangulär, 4,5x4 m (NNV-SSÖ). Omgas av en vall 0,3 m br och 0,3–0,4 m h. I vallen finns rester av timmer. Direkt S om grunden är en grund efter ett uthus/stall, rektangulär, 4x3 m (Ö-V) omgas av en vall 0,5–0,7 m br och 0,2–0,5 m h. Skador: Vallen är i NNÖ skadad av traktorväg. Orientering: Direkt VSV om traktorväg (NNV-SSÖ). Terräng: Småkuperad moränmark, skogsmark (barrskog). Vegetation på lämningen: 2 granar.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
12	Husgrund, historisk tid Övrig	Husgrund, rektangulär, 8,5x6 m (N-S). Omgas ställvis av en vall 1 m br och 0,1 m h och enstaka syllstenar. I NO spisiröse 3x2 m och 0,8 m h uppbyggt av jord, sten och plåt. "Buvallssjökojan" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal) Skador: Grunden är kraftigt nedrisad. Orientering: 10 m NNÖ om sjöstrand. Terräng: Udde i skogssjö, blockrik moränmark, skogsmark (hygge).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
13	Träindustri Såg/sågverk	Sågverk, 75x20–40 m (NNÖ-SSV) bestående av en rensad och rätad åfåra, urgrävda ytor samt en kojgrund. Åfåran är rensad längs en sträcka av ca 10 m och 1,2 m br. På södra sidan ån är ett urgrävt område, rektangulärt, ca 10x7 m (Ö-V) skodd med timmer längs kanten. I N delen av området är en kojgrund, ca 5x4 m (NÖ-SV), med spisiröse 2,5x2,5 m, 1,5 m h, av natursten 0,3–1,0 m st. Grunden begränsas av en vall 1–2 m br och 0,4 m h. Mellan ån och grunden är en plan, urgrävd yta ca 7x7 m st. "Gammelsågen" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal). Orientering: Direkt N och S om å (Ö-V).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
14	Skogshuggarkoja Ej till FMIS	Timrad skogshuggarkoja, 6x6 m och ca 2,7 m h. Kojan har plåttak och glasrutor. Inne i kojans finns väggfast säng, bänkar och bord. På golvet står en järnspis. "Idas koja" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej

15	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogshuggarkoja, rektangulär, 10x5,5 m (NV-SÖ), bestående av en vall 1 m br och 0,3–0,4 m h. NV delen är urgrävd 0,3–0,5 m dj. "Storbergskojan" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal). Orientering: 12 m SSV om stig (N-S). Terräng: Småkuperad moränmark i kanten till myr, skogsmark (granskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
16	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogshuggarkoja, rektangulär, ca 10x5 m (NNO-SSV), omges av en vall 1,5 m br och 0,2–0,6 m h. Grunden avdelas på mitten av en vall. I SV finns timmerrester kvar i vallen. Spisröse 4x2 m och 1 m h av 0,2–1 m st stenar, uppbyggt mot markfast block. Terräng: Myrkant, skogsmark (granskog med inslag av björk).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
17	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Grund efter skogsarbetarkoja, rektangulär, ca 12x9 m (NV-SÖ), begränsad av en vall 1 m br och 0,3 m h. Centralt är en spismur, 3x2 m st, övermossad med framstickande plåtrester. NV om grunden är ett inrasat uthus, ca 2x2 m st med spånklädda väggar. "Nysnöddakojan" enligt Olle Svensson, Sandviken (ca 80 år gammal). Terräng: Udde i myr, skogsmark (gles tallskog)	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
18	Färdväg, övrig	Färdväg, del av, 1 100 m l (VNV-ÖSÖ), ca 0,5 m br bestående till största delen av spångar av plankor och kluvor, vilka är synliga som linjer med avvikande vegetation på myrarna. Sträckan utgör en del av ett större vägsystem som förbundit områdets skogshuggarkojor. Terräng: Flack myrmark med moränklädda myrholmar, skogsmark (gles barrskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
19	Husgrund, historisk tid Skogsbruk	Ruin efter skogsarbetarkoja, rektangulär, 6x5 m (NO-SV), 2 m h, bestående av 8 stockvarv. Stockarna är 0,2 m diam. Ingång i SV, spåntaket igenrasat. I centrum en eldpall 1,5x1 m och 0,4 m h av tegel. Plåtrester inne i ruinen. "Hemska London" enligt Kjell Öhman, Ljusdal. Terräng: Myrholme omgiven av myrmark, skogsmark (blandskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
20	Kolningsanläggning Kolbotten resmila rund	Kolbotten efter resmila, rund, 13 m diam, 0,2–0,3 m h. Skador: Körskador efter skogsmaskin Terräng: NV-sluttande moränmark ner mot myr, skogsmark (blandskog). Vegetation på lämningen: 1 gran, 1 tall och 7 björkar.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
21	Fäbod	Fäbod, ca 150x60-90 m (NÖ-SV), bestående av minst 7 husgrunder, 1 brunn, övergiven jordbruksmark samt röjningsrösen. Husgrunderna är 4,5x4–12x5 m stora. Flertalet har källargropar, ca 3,5x3,5 m st. I V delen av området finns en husgrund, 5x5 m st med gjuten murstock och syllstensmur av huggna stenar, som ger ett betydligt yngre intryck än de övriga. Intill denna finns även en uthusbyggnad med stående brädväggar. Brunnen är 3x2 m st och igenstenad. Kring grunderna finns främst i N och V övergiven jordbruksmark samt röjningsrösen, 2–5 m diam och 0,2–0,4 m h. "Kronvallen" skall ha tagits i bruk under 1600-talet och skall enligt boken "Kårböle – Sveriges mittersta by" (2008) omnämnas i flera rättstvister under 16- och 1700-talen. Skador: Området är markberett vilket även försvårar bedömningen av vad som varit åker och annan öppen mark. Terräng: På och omkring mindre moränhöjd, skogsmark (blandskog).	Fast forn-lämning	nej	nej

22	Gränsmärke	Gränsmärke, bestående av en 0,4 m st sten vilande på ett markfast block 3x3 m och 0,6–0,7 m h. Markerar befintlig gräns mellan Gävleborg och Jämtlands län. Terräng: Kraftigt S-sluttande storblockig moränmark, skogsmark (tallskog). Vegetation på lämningen: Rikligt med lav.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
23	Gränsmärke	Gränsmärke, bestående av 3 stenar 0,2–0,4 m st vilande på ett markfast block 1,5x1 m (Ö-V) och 0,4 m h. Markerar gräns mellan Gävleborg och Jämtlands län. Terräng: Strax nedanför krön i kraftigt S-sluttande storblockig moränmark, skogsmark (tallskog). Vegetation på lämningen: Rikligt med lav.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
24	Färdväg Fäbodväg/-stig	Fäbodstig? del av, 2 100 m l (N-S) ca 0,5 m br och ställvis 0,1 m dj. I N delen är myrlänta partier där sträckningen framgår av övermossade spångar. Längs de centrala delarna markeras stigen av högstubbar. Antikvarisk kommentar: Stigen är sannolikt en del av en äldre fäbodstig som förbundit Kronvallen och Messubodarna. I senare historisk tid har stigen använts inom skogsbrukets infrastruktur. Terräng: Kuperad blockig moränmark, skogsmark.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
25	Fyndplats	Fyndplats för sten med ristning. På ungefär angiven plats har en sten med inskriptioner påträffats. Stenen förvaras i dag hos en privatperson i Kårböleskog. På ena flatsidan är inristade initialer och årtal, bl.a. året 1885. Platsen ej besökt i fält.	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej
26	Husgrund, historisk tid Kolning	Ruin efter kolarkoja, rektangulär, 5x3,5 m (NO-SV). Takstomme och timmerväggar inrasade över grunden. I NÖ är spisröse 2x1 m och 0,6–0,7 m h. Kring ruinen är täktgropar 1–1,5x2 m och 0,3–0,4 m dj. Omges av kulturstubbar. Terräng: NV-sluttande moränmark ner mot myr, skogsmark (gles lövskog).	Övrig kulturhistorisk lämning	nej	nej

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Box 746, 801 28 Gävle 026-65 56 00
Museet: S Strandg 20 Fogden: Styrmansg 4
www.lansmuseetgavleborg.se